

Nr 229.

Av herr Lindberg, *angående begränsning av gift kvinnas rätt att innehava statstjänst och allmänt uppdrag.*

Genom beslut 1923 antog riksdagen för sin del i huvudsak ett av Kungl. Maj:t avgivet förslag till lag angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag m. m. Enligt motiven till lagen, mot vilka från riksdagens sida icke restes någon invändning, innebär den antagna lagen, att likställighet skall råda jämväl för gift kvinna i fråga om rätt till de tjänster, å vilka lagen har avseende. Det av statsrådet och chefen för finansdepartementet till innevarande riksdag avgivna förslaget angående lönevillkoren för kvinnor i berörda tjänster bygger också på en dylik likställighet.

Vid de utredningar, som föregått den av 1923 års riksdag antagna s. k. behörighetslagen, har fråga varit uppe, om icke gift kvinna borde intaga en undantagsställning. Med hänsyn till den praxis, som utvecklats på området, och av principiella skäl ha sakkunniga och sedermera regering och riksdag ansett att en åtskillnad mellan å ena sidan män och ogifta kvinnor och å den andra de gifta kvinnorna icke lämpligen bör upprätthållas. De rent praktiska synpunkter, som kunnat anföras för en annan ståndpunkt, ha utan vidare blivit underkända. Hit hör bl. a. invändningen att gift kvinnas bibehållande vid statstjänst försvårade utkomstmöjligheterna för icke bara männen utan även för de ogifta kvinnorna.

Ehuru enigheten om gift kvinnas likställighet med män och ogifta kvinnor således varit mycket stor, torde man likväl våga säga, att den intagna ståndpunkten icke är lycklig. Det är ett för alla känt förhållande, att för närvarande råder en mycket omfattande arbetslöshet bland personer, vilka genom sin utbildning äro fullt kvalificerade för statstjänst av olika grader. Vid statsverken ha under de senaste åren skett avskedanden i stort antal av extra ordinarie personal, av vilken många icke lyckats vinna annan sysselsättning. Seminarierna utbilda för närvarande ett större antal lärarekrafter än som kan beredas anställning, främst kanske beroende på att skolväsendet till följd av den ekonomiska lågkonjunkturen icke kan erhålla önskvärd utveckling. Vi äga vidare i vårt land ett studentproletariat, som ständigt ökar, många universitetsutbildade personer, som sakna sysselsättning, ett stort antal ingenjörer, som äro arbetslösa o. s. v. Det är här icke fråga blott om män, utan även om ogifta kvinnor, hänvisade till självförsörjning.

Samtidigt med att en betydande arbetslöshet således råder bland dem, som under stora ekonomiska uppoffringar skapat sig kvalifikationer, vilka göra dem

dugliga till stats- och allmänna tjänster av skilda slag, sker inom den kår, som redan innehar dylika tjänster, i mycket stor omfattning s. k. "ingiften", varigenom två tjänster av ifrågavarande slag förenas på en och samma familj genom man och hustru. Då lönerna äro så tillmätta, att på desamma skall kunna försörjas en familj, erhålla alltså dessa familjer en löneinkomst från det allmänna tillräcklig för två familjers försörjning.

Det kan icke vara riktigt i en tid, då statsmakterna erkänt sin plikt att ingripa till arbetslöshetens lindrande, att statsmakterna så illa som fallet nu är hushålla med den arbetsstillgång, samhället självt kan bereda. Hur starka principiella skäl som än kunna anföras för att gift kvinna icke bör försättas i ett undantagsläge, lär dock även på detta område kunna få gälla att en utomordentlig situation kräver utomordentliga åtgärder. Här är för övrigt strängt taget icke fråga om något underkännande av kvinnorna i förhållande till de rättigheter som tillkomma männen, då ju icke endast männen utan i lika hög grad de ogifta kvinnornas berättigade intressen och anspråk med nu rådande förhållanden bli åsidosatta.

Det spørsmål, jag här rullat upp, är förvisso av ytterst komplicerad natur. Det gives fall, då försörjningsplikten åligger den i statstjänst anställda gifta kvinnan, och givetvis komma nya sådana att ständigt uppstå. Men dessa fall kunna dock sägas tillhöra undantagen. Givetvis måste hänsyn tagas till dylika kvinnor vid en prövning av frågan om en begränsning av rätten för gift kvinna att innehava statstjänst. Då två stats- eller allmänna tjänster äro förenade på samma familj genom man och hustru är det dock utan vidare givet, att tvingande skäl till kvinnans uppehållande av en sådan tjänst icke kunna anses föreligga. Mannen är här i stånd att fylla försörjningsplikten mot sin familj.

Ett beträdande av en ny linje på ifrågavarande område förutsätter helt naturligt en ingående och omfattande prövning av alla skäl för och emot. De utredningar, som hittills blivit gjorda, kunna icke anses uttömmande och ha för övrigt verkställts vid en tidpunkt, då behovssynpunkterna icke lika starkt som nu kunnat göra sig gällande.

Det är förklarligt, att ett väckande av frågan om gift kvinnas behörighet att innehava statstjänst så snart efter behörighetslagens antagande måste uppkalla undran, varför icke så skett tidigare. För egen del har jag icke haft anledning att tidigare särskilt syssla med denna fråga. Då jag nu ifrågasätter en omprövning av redan antagna bestämmelser, sker det efter särskild framställning därom från personer, vilka blivit skilda från förut innehavd extra ordinarie statstjänst och som hittills fåfängt väntat, att möjligheter skulle yppa sig till återinträde i förutvarande beställningar. För dessa och en stor allmänhet är det uppenbart, att de nuvarande förhållandena icke motsvara kraven på rättvisa och billighet.

Måhända äro utsikterna icke stora, att riksdagen skall vara beredd att nu intaga en förändrad ståndpunkt till i denna motion berörda spørsmål. Det lär dock kunna antagas, att denna fråga under utvecklingens gång kommer att tränga sig fram till aktualitet och att ett ingripande från statsmakternas

sida kan befinnas nödvändigt. En förutsättningslös utredning av frågan, i det nya läge den på grund av arbetslösheten nu befinner sig, bör dock redan nu kunna beslutas.

På grund av det anförda tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån en begränsning av gift kvinnas rätt att innehava statstjänst och allmänt uppdrag må, för tillgodoseende av mäns och ogifta kvinnors berättigade anspråk på arbetsutkomst, kunna äga rum och att Kungl. Maj:t därefter måtte för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunna föranledas.

Stockholm den 21 januari 1925.

Elof Lindberg.